

Note : Ce fichier fait le point sur les canaux d'irrigation de Perpignan, anciens et actuels. Il ne s'agit pas d'une proposition pédagogique directement pour la classe, mais d'une documentation destinée aux enseignants et aux personnes qui souhaitent connaître la Catalogne Nord.

L'irrigation en Catalogne Nord: les canaux et l'eau à Perpignan

Les regatius de Perpignan

Les recs de Perpignan

L'approvisionnement en eau de Perpignan

Le risque d'inondation à Perpignan

Illustrations et documents

Les canaux de Perpignan (carte)

Perpignan en 1900 (carte)

Le Rec de Perpinyà aux Arcades

Le Rec del Vernet i de Pià au Haut Vernet

Cultures florales au Mas d'en Ribes, aux Horts d'en Roig

La fin du Rec dels Quatre Casals

La Bassa au Quai Nobel à Perpignan

La prise du Rec dels Hortolans

Le Rec dels Hortolans

Les Horts de Sant Jaume

Serres aux Horts de Sant Jaume

L'aiguat del 40 : la Tet à Perpignan à la Pépinière

L'aiguat del 40 : la Tet à Perpignan au Pont de Pedra

Au Bas Vernet, la digue du quartier de la Ruta de Bonpàs

La confluence de la Bassa et du Ganganell

Els regatius de Perpinyà

El municipi de Perpinyà té una xarxa d'irrigació important i densa que existeix sempre, a l'aire lliure i utilitzada en els regatius encara parcialment actius, o bé soterrada amb canals coberts o conduccions dins l'espai avui urbanitzat. Els recs i les seues agulles continuen avui dia a donar l'aigua de reg als regatius que queden al municipi de Perpinyà, al nord a les hortes de banda i banda de la zona urbanitzada del Baix i del Mitjà Vernet, és a dir del cantó de Sant Esteve i del cantó de Bonpàs, i al sud prop de Cànoes.

Però són molt més reduïts que el que eren fa només cinquanta anys. En efecte, al cens agrícola del 1971, els cultius de llegums de Perpinyà en feien la primera zona d'agricultura intensiva del departament, amb 17% del seu potencial i 35% del hivernacles, jardins coberts i túnels. La urbanització i les vies de comunicació han devorat aquests espais fàcils d'urbanitzar i sovint a la venda, car la greu crisi agrícola provocada pel Mercat Comú i l'encariment del petroli havien fragilitzat la nombrosa petita pagesia dels hortolans.

Actualment els regatius actius més extensos són a Sant Genís de Tanyeres, al Mas Bearn i als Horts d'en Roig i, sobretot, als Horts de Sant Jaume, que només han perdut el sector més pròxim de la ciutat.

Els recs de Perpinyà

Comparant el mapa dels recs de Perpinyà avui dia amb el mapa de Perpinyà de l'any 1900 se constata que la xarxa dels recs principals és la mateixa. Però el més sorprenent és que la xarxa secundària d'agulles també s'ha mantinguda gairebé tota, dins els regatius sempre en activitat, com és normal, però també dins la major part de les zones urbanitzades, tinguin utilitat o no. Les agulles hi són cobertes o passen a la vora o sota les cases, els propietaris dels quals paguen sempre la cotització sindical de l'aigua. No és rar que cases particulars de Sant Assisclè, de la Gara o del Vernet puguin regar el seu trosset de jardí amb l'aigua de reg dels antics camps.

L'explicació és simple: la urbanització ha estat progressiva i no s'ha passat directament del tot regatiu al tot urbà. Durant molts anys, en el barri d'un antic regatiu, hi havia una barreja, un mosaic de parcel·les urbanitzades i de parcel·les d'hortos i camps sempre conreats, que s'havien de regar. Per tant totes les agulles se quedaven, car les urbanitzacions i immobles havien de deixar passar l'aigua de reg per les parcel·les de més enllà. Fins que tot siguin cases i les agulles cobertes de cap a cap.

Els recs principals són a la riba dreta de la Tet el Rec de Perpinyà, dit també Rec de la Vila o Rec de les Canals, i a la riba esquerra el Rec del Vernet i de Pià. Completen el dispositiu el Rec dels Quatre Casals i el Rec dels Hortolans i les múltiples agulles que reparteixen l'aigua al conjunt de les hortes. Pels noms dels ulls i de les agulles, veure l'*Atlas toponímic de Catalunya Nord - Atlas toponymique de Catalogne Nord*, (edicions Terra Nostra, Prada, 2015, 2 volums, 970 p.)

L'aprovisionament en aigua de Perpinyà

D'on ve l'aigua de Perpinyà ? És Sant Feliu d'Amunt que dona a beure a tot Perpinyà, a partir de dues zones de bombeig. La primera és als voltants del Mas del Comte, a l'alta terrassa entre Millars, Corbera, Tuïr i Sant Feliu. Una sèrie de pous treuen l'aigua d'una capa freàtica. Aquesta aigua excel·lent es estocada dins grans dipòsits i alimenta els barris alts del sud de Perpinyà. La segona són els camps que capten de l'aigua de la Tet entre Millars i Sant Feliu d'Amunt, prop de la ribera. Va als barris baixos de Perpinyà, amb una interconnexió constant entre els sectors nord i sud segons les necessitats del consum.

El risc d'inundació a Perpinyà

El risc d'inundació existia a Perpinyà per una part important de la vila. Ha estat reduït o eliminat al centre ciutat, però subsisteix pel Baix Vernet i el Vernet Mitjà. Durant les molt fortes precipitacions de tardor, cada vint o trenta anys, la Bassa desbordava al nivell dels ponts dels correus i de la Plaça Aragó i inundava la Vilanova. El problema va ser resolt amb les desviacions de la Bassa i del Ganganell, excavades a costat de l'autoruta, que porten les aigües d'inundació directament vers la Tet. Només deixen passar l'aigua suficient per no superar dins la ciutat les vores cimentades del riu. Però aquest problema no és resolt encara pel Vernet (vegeu el comentari de la fotografia de la diga del Baix Vernet).

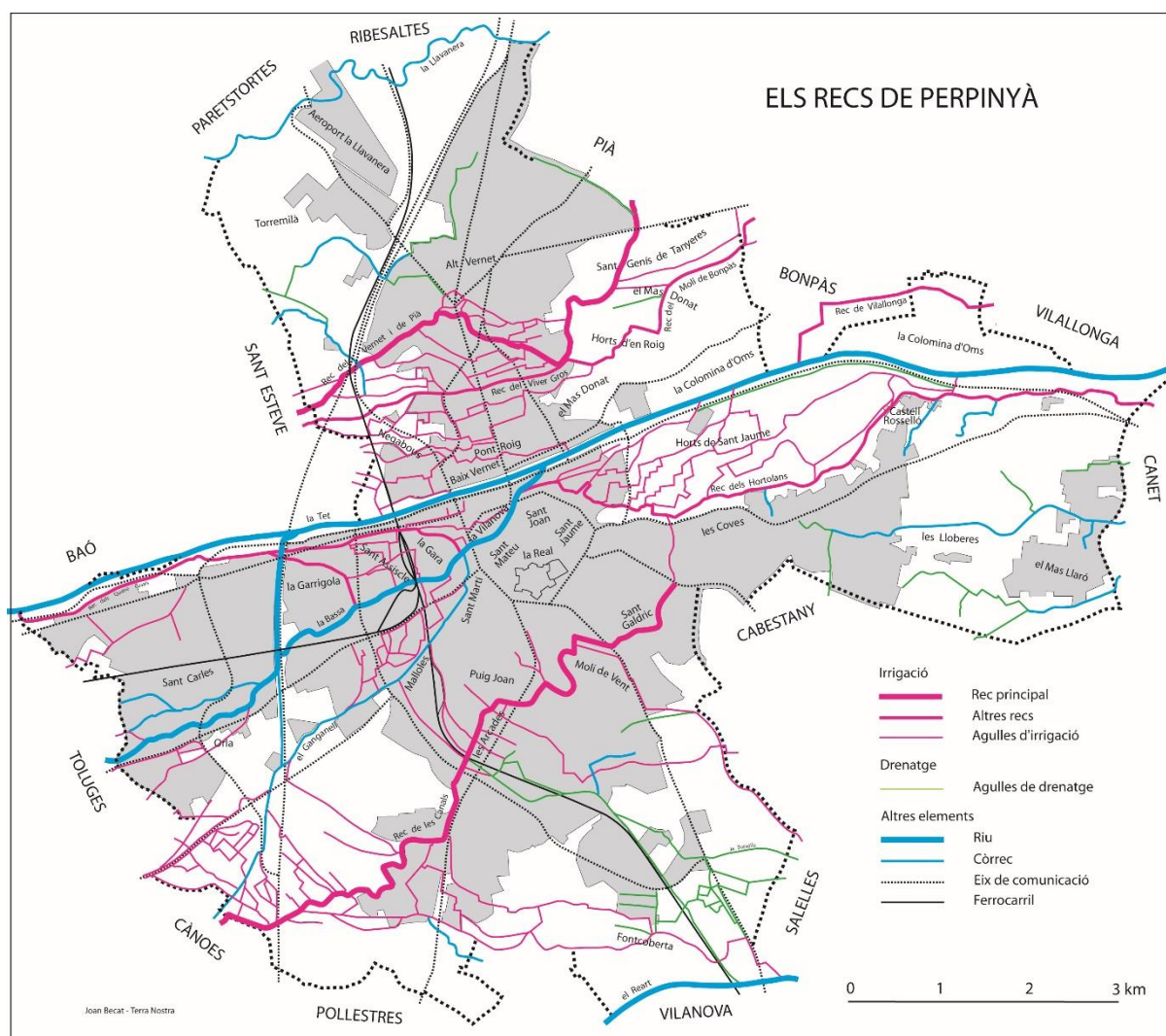
L'aiguat del 1940, conegut i personificat com l'Aiguat del 40 o l'Aiguat d'en 40, va ser excepcional. Té una recurrència centenària, segons es dedueix dels arxius històrics, i, per tant, el segle XXI en coneixerà un altre. Durant els tres dies d'aquest aiguat, els 16, 17 i 18 d'octubre, s'ha enregistrat al massís del Canigó i a l'alt Vallespir 1,5m de precipitacions i un metre en un dia, o sigui el record en un episodi plujós des que existeixen observacions meteorològiques. El Conflent rebrà entre 500 i 800mm de pluja, i Perpinyà i la plana de 300 a 500mm. Els rius van ser d'una gran violència i les inundacions considerables. L'aiguat va fer 50 morts identificats i probablement més, car molts desapareguts no van ser trobats. Per sort no hi va haver morts a Perpinyà.

Ha donat la mida del que poden ser les inundacions catastròfiques a Catalunya Nord i de les zones amenaçades. Durant l'aiguat del 40, la part baixa de la ciutat ha patit a la vegada de les inundacions de la Bassa i de la Tet: barris veïns de la Bassa, del Mercat a l'engròs, del Faubourg i del Vernet baix i mitjà. Es van produir dues defluviacions de la Tet, un a la riba dreta a la Pépinière, que va anar cap al Bulevard Clémenceau, i l'altra, a la riba esquerra va sàller a sota de Sant Esteve, va travessar el Vernet per continuar en direcció de Bonpàs (de fet és un antic llit de la Tet, que seguia els llocs anomenats Negabous i el Pont Roig). En aquestes zones, a més de les destrosses a la planta baixa de les cases, el riu va deixar runes i fang pels carrers i les cases.

Il·lustracions i documents a continuació :

- Els recs de Perpinyà (mapa)
- Perpinyà al 1900 (mapa)
- El Rec de Perpinyà a les Arcades (foto)
- El Rec del Vernet i de Pià a l'Alt Vernet (foto)
- Cultius florals al Mas d'en Ribes, als Horts d'en Roig (foto)
- El final del Rec dels Quatre Casals (foto)
- La Bassa al Voral Nobel a Perpinyà (foto)
- La presa del Rec dels Hortolans (foto)
- El Rec dels Hortolans (foto)
- Els Horts de Sant Jaume (foto)
- Hivernacles als Horts de Sant Jaume (foto)
- L'aiguat del 40 : la Tet a Perpinyà a la Pépinière (foto)
- L'aiguat del 40 : la Tet a Perpinyà al Pont de Pedra (foto, article i corba)
- Al Baix Vernet, la diga del barri de la Ruta de Bonpàs (foto)
- La confluència de la Bassa i del Ganganell (foto)

Els recs de Perpinyà

Al nord de la Tet, la part central de l'antic gran regatiu del Vernet és urbanitzada i aquest canvi d'ús progressa. A l'oest el regatiu de Negabous, tocant a Sant Esteve, és molt reduït i tot sovint són parcel·les abandonades a l'espera d'un promotor o d'un particular que vulgui edificar una casa. A l'est hi ha encara un ample regatiu en activitat amb en particular conreus de llegums o de flors. L'element mestre és el Rec del Vernet i de Pià, que té la seua resclosa al Soler, just amunt del pont de la Tet. A Sant Genís de Tanyeres pren el nom de Rec de Pià. El Rec del Vernet alimenta un rec complementari, el Gran Viver, que ell mateix té la derivació del Petit Viver. Passat el Vernet pren el nom de Rec del Molí de Bonpàs.

Al sud de la Tet el Rec de Perpinyà tenia un regatiu avui més restringit o urbanitzat i no porta més l'aigua a la ciutat. Se'l pot seguir fins a les Arcades, on és un passeig urbà, dins el campus universitari i, per intermitència, fins a Sant Galdric. Alimenta sempre una branca cap als horts de Cabestany i Salelles i la branca de Fontcoberta. Sobretot, una derivació recent alimenta el Llac de Vilanova. El regatiu del Rec dels Quatre Casals és totalment urbanitzat, però el rec hi és sempre i serveix per a derivar l'aigua de la Tet vers la Bassa. Els Horts de Sant Jaume són el segon regatiu en activitat, alimentat pel Rec dels Hortolans.

Perpinyà l'any 1900

(segons l'Atlas de Catalunya Nord, ed. Terra Nostra, Prada, 1978, ed. digital 2019)

La vila emmurallada i els nuclis fora dels murs

Encara hi havia la cintura de fortificacions amb els seus glacis (se'n pot tenir una idea avui dia observant els voltants del Palau dels Reis de Mallorca). Poc

després, a partir del 1904, va tenir lloc la destrucció de les muralles per les parts nord i oest de la ciutat. Va ser una gegantesca urbanització i especulació immobiliària promoguda per la municipalitat i l'enginyer Edmond Bartissol (diputat del Pirineu Oriental del 1902 al 1910), que va donar barris amb cases "art nouveau". La urbanització va progressar més lentament al sud, i es va tancar durant la segona meitat del segle XX. Traient els bastions, se van conservar les muralles a l'est, a Sant Jaume, car mantenien l'abrupte argilós de l'alta terrassa del Puig. Seguint les recomanacions d'Aragó, Perpinyà va ser una de les poques ciutats que van instal·lar lluny de la ciutat la Gara del camí de ferro. A l'entorn, es desenvolupava un nou barri centrat sobre el negoci de vi i les seves indústries annexes. Uns nuclis habitats se disseminaven més o menys lluny de les muralles i coneixien una vida de poble : Sant Galdric, Sant Martí, Sant Assisclé i la Ruta de Prada, el Baix Vernet, el Vernet Mitja i l'Alt Vernet. De banda i banda del camí de ferro, prop de la gara i a l'inici de la Ruta de Tuïr hi havia les noves cases burgeses, els magatzems i les caves dels negociants del vi.

Els extensos regatius

El que crida l'atenció és la gran extensió dels regatius del Riberal de Perpinyà. La xarxa de recs i agulles era la mateixa que la d'avui. Només hi havia més densitat d'agulles i ambegues en les Hortes que avui són urbanitzades. L'únic i gros problema era la falta d'aigua a la Tet, doncs als recs, durant l'estiu. El Rec dels Quatre Casals feia rodar les moles de quatre molins de farina, i la seua branca del Rec de la Garrigola movia una serradora a la vora de la Bassa. Només tenia l'aigua assegurada el Rec de Perpinyà car tenia la seua resclosa prou amunt, a Illa, i en cas de sequera se reservava sempre aigua per a Perpinyà.

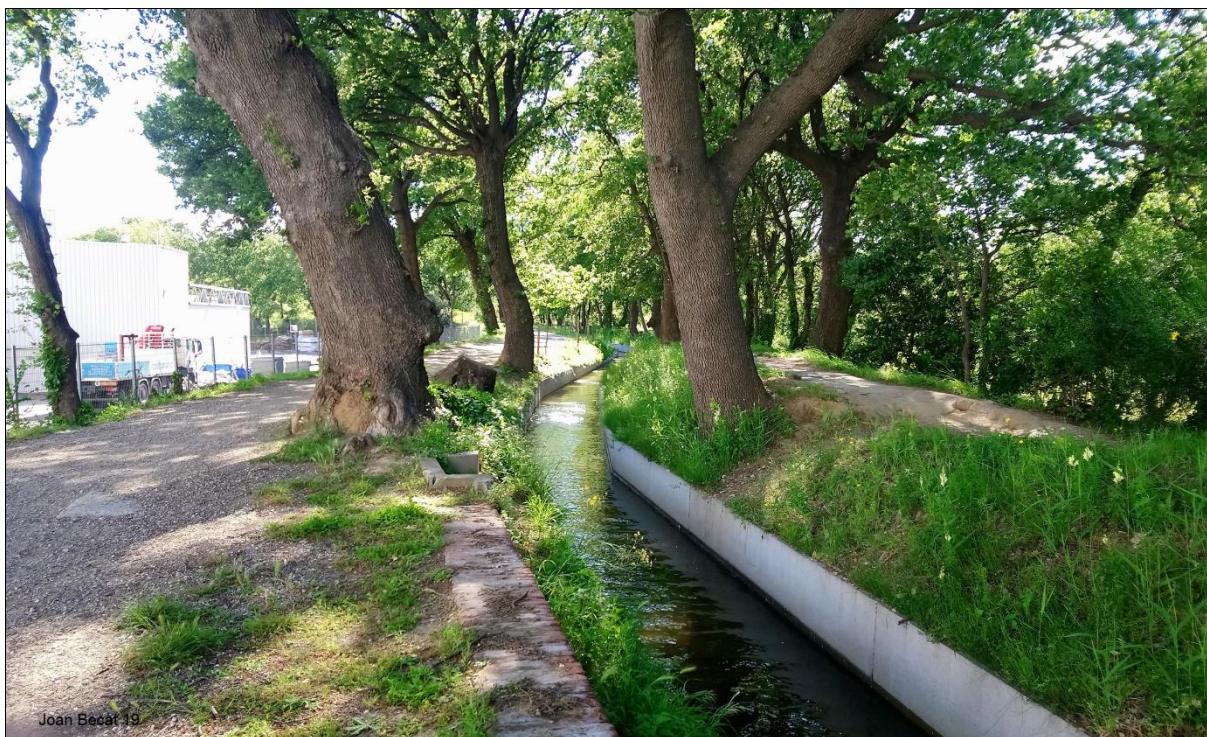
El Rec de Perpinyà porta l'aigua a la vila

Passada la Ruta d'Elna (l'actual Bulevard del Mariscal Juin), el Rec de Perpinyà o Rec de les Canals es dividia en dues branques :

= La branca principal anava a les fortificacions i seguia fins a les Esplanades, on entrava dins la ciutat. Repartia l'aigua d'una banda cap a Sant Jaume i Sant Joan i, d'altra banda i seguint el peu de les muralles interiors, cap a la Real i Sant Mateu. Després de baixar pels carrers, l'aigua parava a la Bassa o es recollia al Rec de l'Escorridor i al Rec de Sant Jaume, o Rec dels Hortolans, que era doncs sempre assegurat de tenir una aigua enriquida pels nutrients col·lectats dins la ciutat.

= L'altra branca anava cap a Sant Galdric (l'actual Carrer del Pontet de Bages recorda el petit pont de cairons que permetia saltar el rec al Camí de Bages (actualment Camí de Vilanova o Avinguda Pau Alduy), cap al Mas Sabardell i les Coves, on les aigües residuals baixaven cap al Rec de Sant Jaume.

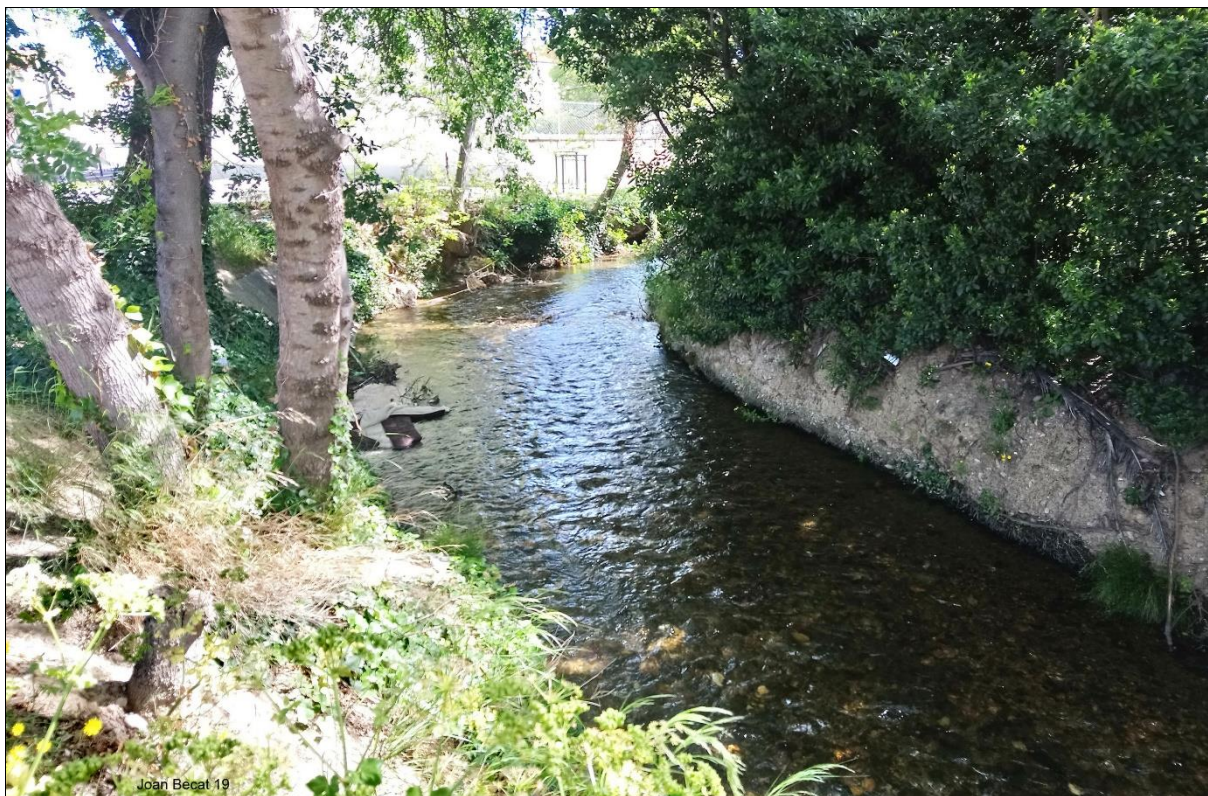
El Rec de Perpinyà a les Arcades

El rec és cimentat i sempre vorejat de roures majestuosos i més que centenaris. Observem al segon pla i a l'esquerra del rec la plantació recent d'arbres joves per omplir un sector on s'havien tret els arbres més antics. Més a l'esquerra apareixen els edificis de la zona de supermercats i grans superfícies comercials de la zona de les Arcades. Noteu a la vora del rec els camins de passejada on la gent urbana fa bicicleta o caminades per la salut. Aquest camins, avui més amples, són l'adaptació d'un dret antic, relacionat a la concessió mateixa del rec pels sobirans catalans a l'Edat Mitjana. Els recs tenen sempre a la vora un camí de servei per poder seguir l'aigua, vigilar els eventuais desperfectes, fer les obres de neteja i anar d'un ull a l'altre, és a dir de la presa d'una agulla fins a l'agulla següent. Com que aquests recs són un dret permanent i propietat de les comunitats de regants i aquí de la vila de Perpinyà, són uns espais naturals (tot i que a l'origen una creació humana) que fan avui dia un altre servei a la població, hi hagi o no un ús agrícola.

El Rec del Vernet i de Pià a l'Alt Vernet

El Rec del Vernet i de Pià a l'alçada del Grup Escolar de l'Alt Vernet, que són els edificis blancs del rereplà a l'esquerra. En aquest sector del nucli antic del barri el rec és designat com el Rec Gros. Efectivament és un rec imponent que havia d'alimentar el regadius de Sant Genís de Tanyeres i de Pià. Ja havia donat aigua als riberals de Vilanova de la Ribera, de Baó, de Sant Esteve i a Perpinyà, de Negabous i del Mig Vernet. En aquest sector que no és cimentat, se pot apreciar la regularitat del pendent, calculat per què l'aigua corri prou de pressa, però sense erosionar el llit, i no vagi massa lentament, car afavoriria el dipòsit de fangs. Com sempre roures, altres arbres i vegetació a les ribes.

Cultius florals als Horts d'en Roig

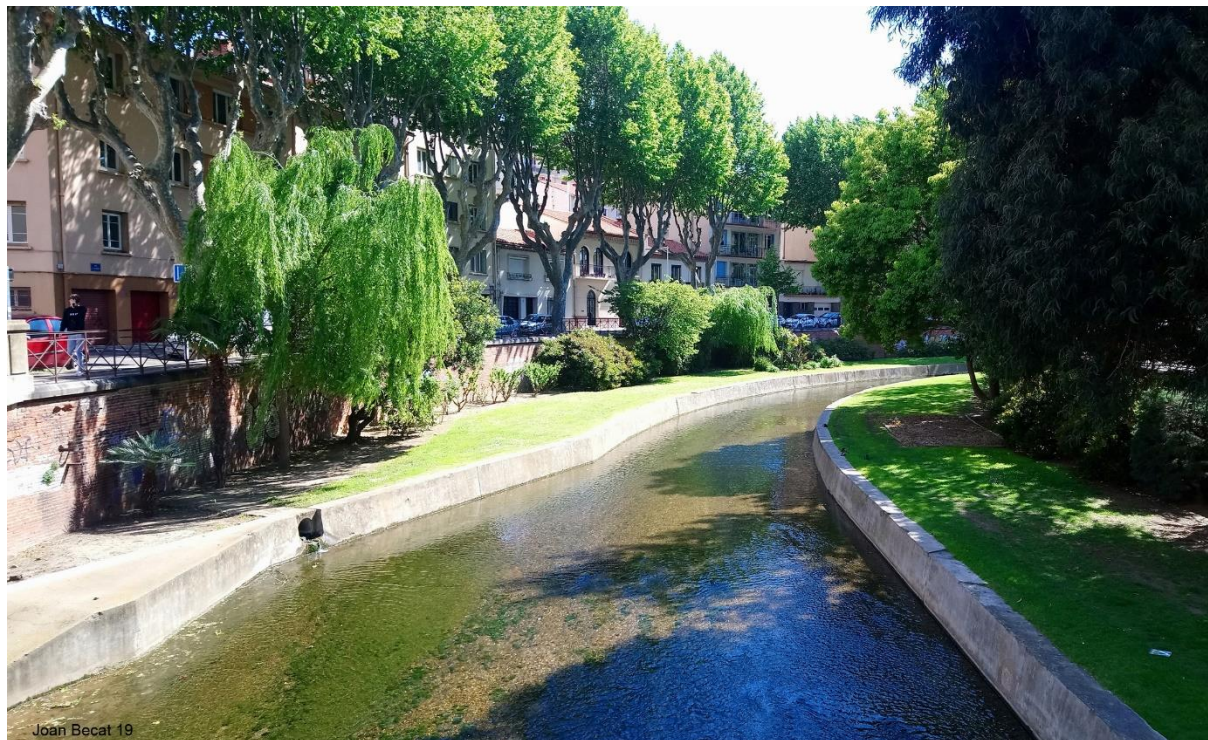
Un exemple d'evolució dels cultius del Riberal als Horts d'en Roig, concretament al Mas d'en Ribes. En aquest sector l'aigua és aportada per les agulles del Rec del Viver Gros. La terra és constituïda pel dipòsits fins del sall, els fangs i llims aportats per les inundacions de la Tet abans que aquest riu fos canalitzat. Al primer pla són testos de flors de balcó i de crisantems per a Tots Sants. Com que la tramuntana bufa de l'esquerra, fixeu-vos amb el totxos de ciment amb un centre arrodonit a la dimensió del test que eviten que el vent els faci caure o se'ls emporti. Al fons del camp hi ha una sèrie d'hivernacles i horts cobert amb cultius florals. Al darrere veien les tradicionals vores de xiprers plantats al límit del camp per a protegir els cultius fràgils, i aquí els hivernacles, de la tramuntana.

El final del Rec dels Quatre Casals

Al Voral Nobel de la Bassa, entre la passarel·la del Liceu Aragó i el pont del Bulevard del Pirineu, surt al bell mig de la ciutat de Perpinyà el Rec dels Quatre Casals. Sobre el mapa de Perpinyà al 1900 veureu que aquest rec irrigava els camps i horts de la Ruta de Prada i de Sant Assiscle i, passada la via del camí de ferro, el regatiu que hi havia al barri de la Gara, fins al peu de la Muralla, a l'actual Plaça de Catalunya. Aquest barri té encara alguns hortets i jardins particulars que beneficien d'aquesta aigua. El rec donava també aigua a quatre molins prop de la Bassa (els Quatre Casals), visibles sobre el mapa i destruïts quan es van urbanitzar les illes de cases al rereplà de la fotografia. Avui, cobert sota els carrers, el rec serveix a derivar l'aigua de la Tet vers la Bassa que a l'estiu tindria molt poca aigua i amb la calor tindria aigües putrefactes. Com que la Bassa alimenta el Rec dels Hortolans, que irriga els Horts de Sant Jaume, el Rec dels Quatre Casals té sempre molta utilitat.

La Bassa als Vorals de Genève i de Hanovre a Perpinyà

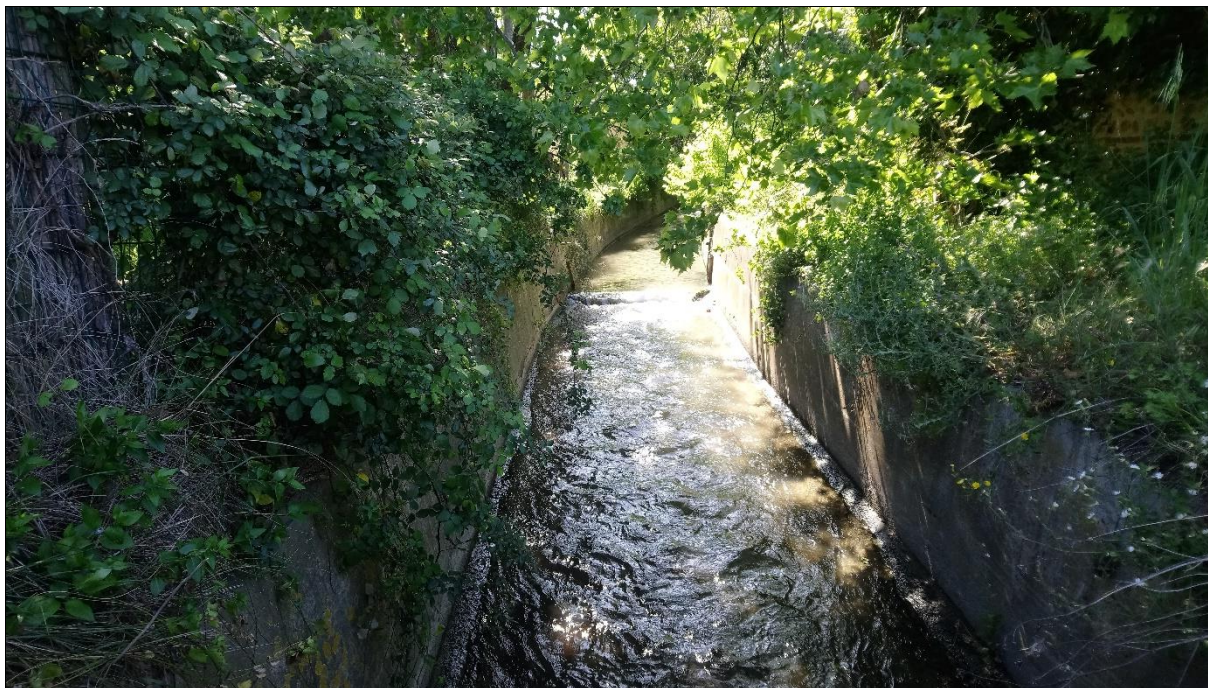
La fotografia és presa vers l'oest des del pont del Liceu Aragó. Amb la regulació del cabal del riu i la desviació de les aigües d'inundació directament vers la Tet abans de la ciutat, els vorals de la Bassa s'han enjardinat i són avui dia un element essencial del paisatge de la ciutat. Noteu a l'esquerra l'extremitat d'una conducció amb una petita sortida d'aigua vers el riu: són les caigudes d'una agulla soterrada, el Rec de les Carletes. Aquest petit rec, amb aigua del Rec de Perpinyà i del Ganganell, irrigava Malloles, les Carletes (és a l'inici de la Ruta de Tuïr) i els *Haras*, la remunta de cavalls que hi havia abans (avui HLM Victor Dalbiez), i finalment els camps de la riba dreta de la Bassa, on desemboca sempre avui dia.

La presa del Rec dels Hortolans

En aquesta fotografia presa cap amunt des de la coneguda Passarel·la del Família (del nom d'un cinema de barri que hi havia tocant, al barri veí), veiem la derivació d'una part de l'aigua de la Bassa vers la resclosa del Rec dels Hortolans, que podeu veure a uns vint metres de l'altra banda del pontet. Ja hem subratllat l'enjardinament molt cuidat de les vores del riu. Notar les interessants parets de cairons amb al cim un acabament de pedra. Al fons el pont entre els Bulevards Clémenceau i Wilson i l'edifici de les conegudes Noves Galeries, avui Galeries Lafayette.

El Rec dels Hortolans

El Rec dels Hortolans és el rec mestre dels Horts de Sant Jaume. Com per molts trams dels recs del Rosselló, el rec ha estat cimentat per evitar bretxes a les vores i facilitar la conducció de l'aigua i la neteja. És també una manera d'ajudar els pagesos i hortolans a qui toca normalment efectuar el manteniment i treure el fang, herbes i brutícies que s'hi acumulen. Després de la seua resclosa el Rec dels Hortolans segueix just el peu de talús de la terrassa superior, sota la Ruta de Canet i Castell Rosselló, per dominar tots els Horts de Sant Jaume i no perdre ni un pam de terra irrigable. Amb el nom de Rec de Molí de Canet, aquest rec continua fins al poble de Canet i acaba al gorg on s'ha excavat avui el port de Canet Platja.

Els Horts de Sant Jaume

Els Horts de Sant Jaume des de l'alt dipòsit d'aigua, estèticament recobert de cairons, que hi ha a l'inici de les Coves. Estem al cim del talús abrupte d'una quinzena de metres de desnivell que separa a baix els Horts de Sant Jaume i els regatius més estrets després de Castell Rosselló d'una alta terrassa sense irrigació, doncs a l'aspre, que va de les Coves, a Perpinyà, fins a l'antic poble de Canet, que és construït a la seua extremitat. Si se segueix el traçat d'aquest talús sobre el mapa "*Perpignan-Plages du Roussillon*" a 1:25.000 de l'IGN, es veu que dibuixa antics meandres de la Tet. El riu els va erosionar quan divagava dins aquest sector de plana abans de la seua fixació per dics per a protegir les bones terres del Riberal. Els Horts de Sant Jaume són un antic llit major de la Tet, sempre inundable sense això. La realització recent d'una variant de la carretera general a la riba dreta de la Tet, que la gent designa com la Quatre Veus, contribueix eficaçment a aquesta protecció.

Al primer pla, doncs dins el talús mateix veiem esglaonades la nova i la vella Ruta de Canet. A l'esquerra els primers grans edificis i urbanitzacions de Perpinyà. Paisatge clàssic dels regatius rossellonesos amb nombrosos petits masos, testimonis de l'època de la segona meitat del segle XIX i del segle XX on, amb dos o tres camps de cultius intensius d'hortalisses i fruiters, una família d'hortolans podia viure. Per l'Atlas toponímic de Catalunya Nord, n'hem cartografiat prop de vuitanta, cada un amb el seu nom. Alguns masos i camps són sempre finques agrícoles, d'altres són abandonats, hi ha alguna hípica i molts són residències de gent que treballa a Perpinyà.

Hivernacles als Horts de Sant Jaume

En la part central i més baixa dels Horts de Sant Jaume, en els llocs dits la Devesa de Bajoles i la Joncassa, al Mas d'en Sales, una part d'una explotació agrícola intensiva coberta d'hivernacles destinats als cultius florals i de llegums. Al primer pla, vora la carretera dita el Camí de la Ribera, una ambega cimentada alimentada per l'Agulla de Tots Sants i l'Agulla de Bajoles.

L'aiguat del 40 : la Tet a Perpinyà a la Pépinière

Clixé A. Caillet; arxiu Terra Nostra.

La Tet a la Pépinière el 17 d'octubre del 1940 a Perpinyà, des del pont del Camí de Ferro. Al fons el Pont de Pedra (foto A. Caillet, arxiu Terra Nostra). El riu ocupa tot el llit major, però encara no inunda els barris veïns. Ho farà aviat, saltant a la Pépinière, a la dreta de la fotografia, i passant per la part baixa de Perpinyà fins al riu de la Bassa. Quan se pren aquesta fotografia la Tet és uns tres metres per sobre del seu nivell habitual, i pujarà fins a sis metres durant la nit. Al fons veiem el Pont de Pedra, que la Tet omplirà a finals de tarda i que saltarà a la nit següent.

L'aiguat del 40 : la Tet a Perpinyà al Pont de Pedra

(foto Chauvin, arxiu Terra Nostra)

Un embussament de troncs contra el pont amenaça d'emportar-se'l; lligats amb cordes, uns bombers tallaran les branques a la dretal a fi i efecte que els troncs puguin passar sota les voltes. El nivell del riu havia pujat aleshores a prop de sis metres per damunt del nivell habitual, amb un cabal estimat a 4000 m³/s. Per comparació el cabal mitjà del Roine a Beaucaire és de 1700 m³/s.

L'aiguat del 40 : la Tet a Perpinyà al Pont de Pedra

PERPIGNAN

Dans les quartiers sinistrés de la ville on ne voit que des gens pansant des plaies

Le graphique de la crue de la Tet à Perpignan

Un peu partout dans les lieux sinistres, on ne voit que gens pansant pour ainsi dire des plaies. Déjà, certains coins ont changé d'aspect, mais d'autres, en revanche, montrent et montreront longtemps encore, hélas ! la trace dévastatrice du fléau.

Le soleil qui eut desséché la terre et mis un peu de baume au cœur de tant de pauvres gens, s'est montré avare de ses rayons.

Hier matin, il pleuvait et l'on se demandait si jamais le beau temps reviendrait.

Quartier par quartier, 150 hommes, munis de camions de l'armée, procèdent par équipes au déblaiement des décombres et de la boue accumulée dans les rues.

On constatait que les gabions Palvis qui constituent les défenses de la route de Bonpas ont tenu.

C'est grâce à eux que le dépôt des tombereaux des immondices n'ont pas été emportés.

Ces tombereaux circulent depuis deux jours en ville, à la grande satisfaction des ménagères.

Inutile de dire que nos boueux n'ont jamais autant justifié cette appellation.

Les services municipaux de la voirie, en collaboration avec l'entreprise d'équarissage, ont procédé à l'enlèvement de nombreux animaux noyés : vaches, chevaux, mulets, porcs, chèvres, etc...

Voici, heure par heure, les cotes (au-dessus de l'étiage) de la crue de Tet, relevées à Perpignan par les services des Ponts et Chaussées :

17 octobre. — 14 h., 1 m. 40 ; 15 h., 1 m. 60 ; 16 h., 2 m. 40 ; 17 h., 2 m. 90 ; 17 h. 15, 3 m. 35 ; 17 h. 30, 3 m. 72 ; 17 h. 45, 4 m. 30 ; 18 h., 4 m. 70 ; 18 h. 30, 5 m. ; 19 h., 4 m. 90 ; 21 h., 5 m. 20.

18 octobre. — 2 h., 5 m. 60 ; 7 h., 4 m. 40 ; 8 h., 4 m. 30 ; 9 h., 4 m. 50 ; 9 h. 30, 3 m. 65 ; 10 h., 3 m. 30 ; 11 h., 3 m. 30 ; 12 h., 3 m. 30 ; 14 h., 2 m. 30 ; 15 h., 2 m. 75 ; 16 h., 2 m. 60 ; 17 h., 2 m. 60 ; 18 à 24 h., 2 m. 50.

19 octobre. — 1 h., 2 m. 45 ; 2 à 5 h., 2 m. 20 ; 6 h., 2 m. 15 ; 7 h., 2 m. 05 ; 8 h., 2 m. 05 ; 9 h., 2 m. 20 ; 10 h., 2 m. 20 ; 11 h., 2 m. 65 ; 12 h., 3 m. 30 ; 13 h., 3 m. 60 ; 14 h., 3 m. 45 ; 15 h., 3 m. 20 ; 16 h., 2 m. 70 ; 17 h., 2 m. 50 ; 18 h., 2 m. 40 ; 19 h., 2 m. 35 ; 20 h., 2 m. 30 ; 21 h., 2 m. 25 ; 22 h., 2 m. 20 ; 23 h., 2 m. 20 ; 24 h., 2 m. 20.

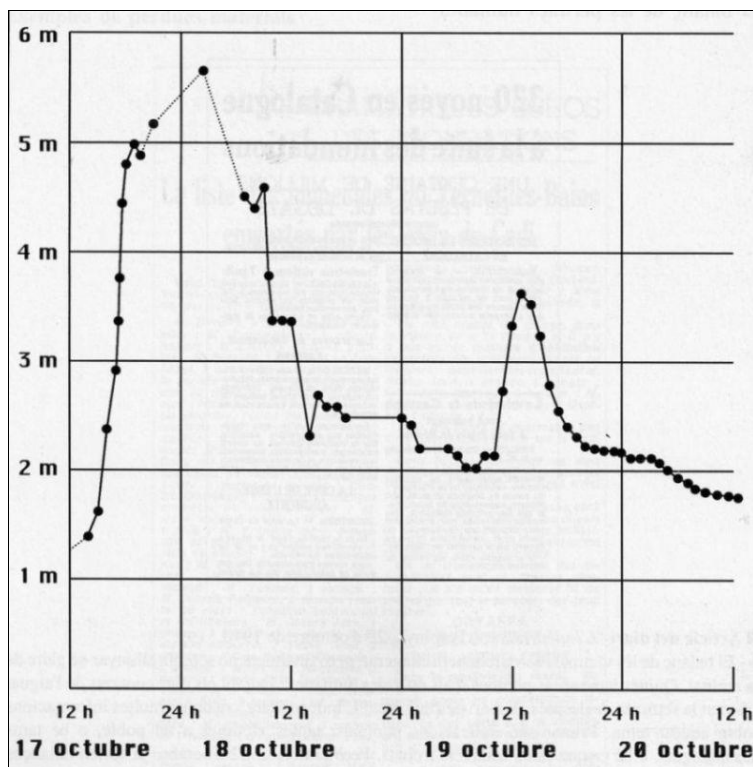
20 octobre. — 1 h., 2 m. 15 ; 2 h., 2 m. 15 ; 3 h., 2 m. 15 ; 4 h., 2 m. 10 ; 5 h., 2 m. ; 6 h., 1 m. 95 ; 7 h., 1 m. 85 ; 8 h., 1 m. 75 ; 11 h., 1 m. 65 ; 12 h., 1 m. 60 ; 13 h., 1 m. 60 ; 15 h., 1 m. 50 ; 16 h., 1 m. 45 ; 17 h., 1 m. 45 ; 18 h., 1 m. 40 ; 21 h., 1 m. 30.

21 octobre. — 6 h., 1 m. 05 ; 7 h., 1 m. 05 ; 9 h., 1 m. 05 ; 12 h., 1 m. ; 15 h., 1 m. ; 18 h., 0 m. 95 ; 21 h., 0 m. 90.

22 octobre. — 6 h., 0 m. 85.

Article del diari *L'Indépendant*, Perpinyà, 23 d'octubre del 1940.

El dia 22 ja *L'Indépendant* publicava els nivells assolits pel riu del 17 a la tarda fins al 22 al matí, gairebé hora per hora. És la base de la corba següent.

Durant l'Aiguat del 40 a Perpinyà, el nivell de la Tet al Pont de Pedra, per damunt del nivell d'estiatge.

La corba fa aparèixer quatre fases successives:

1 - Una pujada forta i molt ràpida de les aigües, que passen de +1,5m a +5m en tres hores, i que pugen dos metres entre les 6 i les 7 de la tarda. Aquesta riuada fou tan ràpida i excepcional que va sorprendre els habitants del raval del pont; es quedaren bloquejats durant un dia i mig dins les seves cases, refugiats als pisos de dalt, mentre davant el Castellet la gent mirava si el riu se'ls emportaria. Malgrat els danys, per sort no hi va haver cap víctima.

2 - El cabal de la Tet es manté considerable durant molt de temps: el nivell supera +4 metres durant quinze hores, la nit del 17 al 18 d'octubre.

3 - El dia 18 de matinada, el nivell baixa, però la riuada és forta durant 45 hores més: durant dos dies el nivell es manté entre +2m i +3,5m. L'aiguat és excepcional, tant pels cabals que aconsegueix com, sobretot, per la durada d'aquestes dues fases de la inundació.

4 - El 20 al matí comença una baixada lenta i regular del nivell de la Tet, que durarà dos dies més.

(segons Joan Becat i Ramon Gual, «Imatges, testimoniatges i elements d'anàlisi de l'aiguat del 40 a Catalunya Nord», *L'aiguat del 40*, ed. CREC-Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1993)

La Tet canalitzada al Baix Vernet

El llit de la Tet és canalitzat des de l'inici del municipi de Perpinyà fins a la mar Mediterrània. A l'esquerra veiem la diga (o el dic) que protegeix el barri de la Ruta de Bonpàs. El llit del riu ha estat calibrat i uns treballs recents l'han regularitzat. La fotografia és presa des del Pont de Pedra vers l'avall. Notareu al peu del pont un llindar cimentat recentment construït per a evitar que el riu s'enfonsi i descobreixi la base de les piles del pont, que seria fragilitzada en cas de riuada o d'aiguat.

En efecte les extraccions descontrolades i considerables de sorra i pedres del llit del riu, d'Illa fins a la mar, per empreses constructores o fàbriques de formigó han provocat un canvi de perfil de la Tet. Riuada rere riuada la Tet ha repartit dipòsits a algunes parts, n'ha erosionat moltes altres, fins al tuire que forma el substrat de la plana, amb un perfil més baix que l'anterior. Ha posat al descobert els fonaments de tots els ponts, que es van reforçar amb formigó. També, com aquí, s'han fet nombrosos llindars cimentats o amb enrocaments per frenar l'erosió del riu.

Ara bé, malgrat aquests dics, el problema principal queda: el risc d'inundació en cas d'aiguat, com l'any 1940. Els dics comencen al nivell de poble de Baó. Entre el pont del Soler i Baó hi ha només un talús de pocs metres d'alçària fet amb les sorres, graves i terres del llit mateix. Un aiguat fins i tot més modest que el del 40 passaria per sobre i obriria una bretxa. A més la via ràpida de la riba dreta estreny el llit menor i, en cas d'aiguat, desviaria encara més el corrent cap a l'altra riba on, precisament en aquest sector, sempre salta la Tet per inundar després el Vernet i Bonpàs. Amb l'agreujat que els dics de Perpinyà, com aquest de la fotografia, prohibirien al corrent de tornar al llit principal, com ho feia abans a la Colomina d'Oms. Per tant els dics protegeixen per les inundacions habituals, però agreujarien el risc en cas d'aiguat. Llevat que se construeixin els dics semblants que falten del Soler a Baó i Sant Esteve.

La confluència de la Bassa i del Ganganell

La confluència se fa a sota del Liceu Aragó. Al primer pla veiem el Rec dels Quatre Casals que desemboca dins la Bassa. A l'esquerra, el Ganganell és un còrrec, a sec una bona part de l'any, que eixuga l'aigua d'una zona entre Cànoes, Toluges i Perpinyà, on una bateria d'agulles de drenatge hi concentren les aigües de pluja i d'escolament. Rep també l'aigua dels drens que eixuguen l'antic estany de la Prada de Cànoes. La Bassa neix entre Toluges, el Soler i Tuïr de la confluència d'eixaus i agulles de drenatge que treuen l'aigua d'aquesta àmplia zona de plana amb poc pendent i que era sempre inundada a cada temporal un poc fort. En porta testimoniatge la toponímia amb llocs dits com la Sanya, Coma Nagau, les Bassetes, el Prat de l'Aibre, el Pas del Fang, l'Eula o les Baixes.